

2 महाकुम्भतः प्रत्यागताः जनाः
संक्रमणेन प्रभाविताः,
चिकित्सालयेषु पङ्क्तयः निर्मिताः,
वाई प्रवेशः करणीयः भवति

3 प्रयागराजरेलवेस्थानके एकल
दिङ्मयोजनया प्रवेशः निकासश्च
अग्रिमम् आदेशं यावत् प्रवेशः
केवलं नगरं प्रतिभविष्यामि

5 उत्तरकाण्डम्।(षट्षष्टितमः सर्गः)
रामस्य समीपम् ऋषेः दुर्वाससः
आगमनम्

|| श्रीरामायणकथा ||

सुभाषितम्

मूर्खोऽभिज्ञायते वाण्या,
मौनेन बुद्धिमांस्तथा।
जितेन्द्रियो भवेद्द्वीरः,
विमूढस्त्विन्द्रियैर्जितः।।

हिन्दुधर्मः- मूर्ख व्यक्ति की पहचान
उसकी वाणी से होती है और एक
बुद्धिमान व्यक्ति की उसके मौन से,
धीर व्यक्ति इन्द्रियों को जीतने वाला
होता है जबकि मूर्ख इन्द्रियों के
अधीन रहता है।

प्रतिदिन नवीनतम
हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्स्यथ
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

दिव्ये भव्ये च महाकुम्भे सनातनश्रद्धायाः अवगाहनं करिष्यति देशस्य प्रथमः नागरिकः
प्रयागराजे सोमवासरे अष्टहोरातः अधिकं स्थास्यति राष्ट्रपतिः द्रौपदीमुर्मुः

हिमसंस्कृतवार्ता:- महाकुम्भनगरम्।
प्रयागराजस्य पवित्रभूमौ सोमवासरे देशस्य
प्रथमः नागरिकः राष्ट्रपतिः द्रौपदी मुर्मुः
पादं स्थापयित्वा तस्य भव्यतायाः
दिव्यतायाः च साक्षी भविष्यति। सा
अष्टहोराधिकं प्रयागराजनगरे स्थास्यति।
सा सङ्गमे स्नानेन सह अक्षयवटं, बड़े
हनुमानमन्दिरं च गत्वा दर्शनं पूजनं च
करिष्यति। अस्मिन् काले राज्यस्य
मुख्यमन्त्री योगी आदित्यनाथः अपि
उपस्थितः भविष्यति।
राष्ट्रपति मुर्मुः प्रातःकाले सङ्गमनोज इत्यत्र
प्राप्य त्रिवेणीसङ्गमे पवित्रावगाहनं
करिष्यति। राष्ट्रपतिः माँ गङ्गा, यमुना,
अदृश्य सरस्वती चेत्यादीनां सङ्गमस्थाने
आस्थायाः अवगाहनं कृत्वा सनातन
आस्थां दृढाधारं दास्यति। देशस्य प्रथमस्य
नागरिकस्य कृते एषः ऐतिहासिकः क्षणः
भविष्यति यः सङ्गमे पवित्रावगाहनं
करिष्यति। एतस्मात् पूर्वं भारतस्य प्रथमः
राष्ट्रपतिः डॉ. राजेन्द्रप्रसादः अपि
महाकुम्भे पवित्रस्नानं कृतवान् आसीत्
इति वदामः।
तदनन्तरं राष्ट्रपतिः धार्मिकास्थाम् अधिकं
सुदृढं कर्तुं अक्षयवटस्य दर्शनं, पूजां च
करिष्यति। सनातनसंस्कृतौ अक्षयवट
अमरत्वस्य प्रतीकं मन्यते।

एतत् हिन्दुधर्मस्य महत्त्वपूर्णं स्थानम्
अस्ति, यस्य महत्त्वं पुराणेषु अपि वर्णितम्
अस्ति। एतदतिरिक्तं सा बड़े
हनुमानमन्दिरं गत्वा प्रार्थनां कृत्वा
देशवासिनां सुखसमृद्धयर्थं प्रार्थनां
करिष्यति।

डिजिटलमहाकुम्भ-अनुभवकेन्द्रस्य
करिष्यति अवलोकनम्

आधुनिकभारतेन डिजिटलयुगेन च सह
धार्मिककार्यक्रमान् सम्बद्धं कर्तुं राष्ट्रपतिः
प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी मुख्यमन्त्री योगी
आदित्यनाथयोः तस्य उपक्रमस्य समर्थनं
करिष्यति। सा डिजिटलमहाकुम्भ-
अनुभव-केन्द्रं गमिष्यति, यस्मिन्
महाकुम्भ-मेलायाः विषये तान्त्रिक-
माध्यमेन विस्तृत-सूचनाः प्रदत्ताः सन्ति।
अस्य अद्भुतस्य आयोजनस्य
अधिकसमीपतः अनुभवाय देशस्य सर्वेभ्यः
विदेशेभ्यः च भक्तानां कृते अत्र स्थापितं
अस्ति। राष्ट्रपतिः सायं 5:45 वादने
प्रयागराजात् नूतनदिल्लीं प्रति
प्रस्थस्यति।
राज्यसर्वकारस्य प्रवक्ता अवदत् यत्
राष्ट्रपतेः एषा यात्रा न केवलं
प्रयागराजस्य कृते ऐतिहासिकी भविष्यति
अपितु देशे सर्वत्र श्रद्धालुनां कृते
प्रेरणादायकं क्षणम् अपि भविष्यति।
तेषाम् उपस्थितिः महाकुम्भस्य धार्मिकं,
सांस्कृतिकं, आध्यात्मिकं च महत्त्वं नूतनम्
ऊर्ध्वतां दास्यति। राष्ट्रपतिभ्रमणं दृष्ट्वा
प्रयागराजनगरे सुरक्षाव्यवस्थाः कठिनाः
कृताः सन्ति।

अद्य एकादशवादने भविष्यति
प्रधानमन्त्रिनः परीक्षा-पे चर्चा कार्यक्रमः

प्रधानमन्त्रिणा श्रीनरेन्द्रमोदिना आरब्धस्य
संवादात्मककार्यक्रमस्य परीक्षा-पे-चर्चा इत्यस्य अष्टमं
संस्करणं अद्य नवदेहल्याः भारतमण्डपे आयोज्यते।
सर्वेभ्यः प्रदेशेभ्यः चिताः षडत्रिंशत् छात्राः
प्रधानमन्त्रिणा सह साक्षात्संवादमपि करिष्यन्ति।
अस्मिन् कार्यक्रमे सप्तानि ज्ञानवर्धनसत्राणि
भविष्यन्ति।

अमेरिका-हमासं निर्दिष्टवान् यत्
इसायिलबन्धकान् तत्कालप्रभावेन मोचयेत्
अमेरिकादेशस्य मन्त्रिणा मार्को-रुवियो-वर्येण हमास-
देशं प्रति निर्देशः प्रकाशितः यत् तत्रत्य-इसायिल-
बन्धकान् तत्कालप्रभावेन विमुक्तान् कुर्यात्।
हमासपक्षतः नवत्यधिक-चतुश्शत-दिवसेभ्यः
त्रयामेरिकाजनाः बन्धकत्वेन अधिकृताः, ततः परमेव
अमेरिकायाः एतादृशं वक्तव्यं श्रुतिपथम् आगतम्।

वैष्णोदेवी-: कटरायां मदिरा-
मांस-युक्त-भोजने प्रतिबन्धः
द्विमासात्मककालपर्यन्तः वर्धितः
जम्मु-काश्मीरे रियासी-जनपदीय-
प्रशासनेन माता-वैष्णो देव्याः देवालये
गन्तुकानां श्रद्धालूनां कृते आधार-शिविर-
कटरायां मदिरा-मांस-युक्त-भोजने
प्रतिबन्धः द्विमासात्मककालपर्यन्तः
वर्धितः। एवंविधः अयं प्रतिबन्धः
पवित्रगुहायाः द्वादश-किलोमीचर-
परिमित-परिसरे प्रभाविभूतो विद्यते।

गोरखपुर-रेल-गोरखपुर-
रेल-स्थानकं निरीक्षितम्
रेलमन्त्रिणा अश्विनी-वैष्णवेन

सूचना-प्रसारण-रेलवे-मन्त्रिणा अश्विनी-
वैष्णवेन गोरखपुर-रेल-गोरखपुर-रेल-
स्थानकं निरीक्षितम्। तत्रासौ गोरखपुर-
रेल-स्थानकस्य प्रस्तावित-प्रारूपस्य
अवलोकनमपि विहितम्। रेलोधिकारिभिः
वैष्णवाय एतस्मिन् सन्दर्भे विस्तृत सूचना
प्रदत्ता। रेलस्थानक-प्रारूपमिदं
गोरक्षपुरस्य संस्कृतिं रिक्तं च मनसि
निधाय विनिर्मितम्।

समाप्तः विश्व-
पुस्तक-मेलापकः

नवदेहलीस्थे भारत-मण्डपे
जायमानस्य विश्वपुस्तक-
मेलापकस्य दिपञ्चाशत्-तम-
संस्करणस्य समाप्तिर्गतदिने
अभवत्। एतस्य मेलापकस्य
आयोजनं राष्ट्रिय-पुस्तक-
न्यास-भारत-वाणिज्य-
संवर्धन-सङ्घटनाभ्यां कृतम्
अत्र प्रायः द्विसहस्रप्रकाशकाः
सहस्रं वक्ताश्च समागताः।

फरवरी पञ्चदश-
दिनाङ्कात् भविष्यति
काशी-तमिल-सङ्गमम्

काशी-तमिल-सङ्गमम् इत्यस्य
सम्मेलनस्य तृतीयस्य संस्करणस्य
आरम्भः अस्य मासस्य पञ्चदशदिनाङ्कात्
भविष्यति। ऐषमः वर्षस्य विषयः ऋषि-
अगस्तियारः इति भविष्यति।
प्रतिभागिनः एतस्य कार्यक्रमस्य
माध्यमेन महाकुम्भस्य आयोध्या स्थित-
राममन्दिरस्य चापि दर्शनानुभवं
प्राप्स्यन्ति। अद्य चैत्रशि-मध्ये नैके
विद्यालयीयाः छात्रा अगस्तियार-वर्यस्य
वेशभूषां धृत्वा भ्रमणं कृतवन्तः।

महाकुम्भतः प्रत्यागताः जनाः संक्रमणेन प्रभाविताः, चिकित्सालयेषु पङ्क्तयः निर्मिताः, वार्डे प्रवेशः करणीयः भवति

हिमसंस्कृतवार्ता:- सोलनम्।

सोलनमण्डले जनाः पुनः एकवारं वायरससंक्रमणेन संक्रमिताः अभवन्। एतेषु महाकुम्भतः आगतानां जनानां संख्या अधिका अस्ति। एते जनाः ज्वर-कास-शीत-सहितं शरीरवेदनाम् अनुभवन्ति। रोगिणः यदा वायरलसंक्रमणं प्राप्नुवन्ति तदा ते चिकित्सालयं प्रति गच्छन्ति। तस्मिन् एव काले कोरोना-विषाणु-प्रकरणानाम् वर्धमानस्य कारणेन स्वास्थ्य-विभागः अपि चिन्ताम् आरब्धवान्। यतः शतशः जनाः महाकुम्भं गच्छन्ति। यदि स्थितिः समाना एव तिष्ठति तर्हि वायरल-रोगिणां संख्या अधिका वर्धते। सम्प्रति स्थितिः तादृशी अस्ति यत् चिकित्सालये एकस्मिन् शयने द्वयोः रोगिणोः चिकित्सा क्रियते। अद्यकाले जिलाचिकित्सालयेषु ओपीडी-पश्चात् वायरल-रोगिणां दीर्घाः पङ्क्तयः दृश्यन्ते। तस्मिन् एव काले प्रादेशिकचिकित्सालये औषधस्य ओपीडी इत्यत्र रोगिणां संख्या अपि वर्धिता अस्ति। एतेषां रोगिणां स्थितिं विचार्य तेषां वार्डे प्रवेशः करणीयः भवति। अस्माद् कारणात् गतदिनानां तुलनायां वार्डे प्रवेशः वर्धितः। गतदिनात् चिकित्सालयेषु एषा स्थितिः प्रचलति। परन्तु स्वास्थ्यविभागेन एतस्य विषये परामर्शपत्रं प्रसार्य

उष्णभोजनसामग्रीणां सेवनं कर्तुम् अनुरोधः कृतः। अपरपक्षे शुष्कशीतस्य कारणेन जनाः अपि वायरससंक्रमणेन संक्रमिताः भवन्ति। शनिवासरे क्षेत्रीयचिकित्सालये ओपीडी-मध्ये ३२६ रोगिणः आसन्। अधिकांशः रोगिणः वायरल-संक्रमणेन आगताः। एतेभ्यः रोगिभ्यः यदा सूचनाः संगृहीताः तदा ज्ञातं यत् तेषु अधिकांशः अद्यैव महाकुम्भात् प्रत्यागताः। प्रायः चतुर्दिनानां अनन्तरं शरीरे वेदना अभवत्। तदनन्तरं ज्वरस्य, शीतस्य च लक्षणं प्रादुर्भूतम्।

एवम् आत्मानं रक्षतु-

उष्णवस्त्रं धारयन्तु।

> स्वेदे आगते सति शरीरं आच्छादितं भवतु।

> उष्णवस्तूनि सेवनं कुर्वन्तु।

> शीतलजलात् दूरं तिष्ठन्तु।

> शीतजले चिरं न तिष्ठन्तु।

वायरल-रोगेण पीडितानां रोगिणां संख्यायां वृद्धिः अभवत्। यदि जनाः वायरलसम्बद्धानि लक्षणानि अनुभवन्ति तर्हि तत्क्षणमेव वैद्यस्य परामर्शं कर्तुं प्रार्थ्यन्तु। उष्णजलं पिबन्तु। शैत्यात् रक्षणं कुर्वन्तु।

-डॉ. अमित रंजनतलवारः,

अतिरिक्तमुख्यचिकित्साधिकारी, सोलनम्।

चिकित्सालयस्य औषधस्य ओपीडी इत्यत्र वायरलरोगेण पीडितानां रोगिणां संख्या वर्धिता अस्ति। रोगिणः स्थितिं विचार्य सः वार्डे प्रवेशं कृत्वा चिकित्सां कुर्वन् अस्ति। वार्डे रोगिणां संख्यायां अपि महती वृद्धिः अभवत्।

-डॉ. एम. पी. सिंहः,

चिकित्साधीक्षकः

जनपदचिकित्सालयः सोलनम्।

शस्त्राधिनियमस्य अन्तर्गतं मुख्यारक्षणः मनोजठाकुरस्य विरुद्धं प्रकरणं पञ्जीकृतम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- लखीकाशी मण्डी।

सरकाघाटस्य टिक्करपञ्चायतस्य खठोगणग्रामे २८ फरवरी दिनाङ्के गोलीकाण्डेन घातितायाः युवत्याः प्रकरणे नूतनं वृत्तम् अभवत्। अस्मिन् प्रकरणे युवत्याः प्रमिलायाः मातापितरौ अधुना प्रसिद्धस्य पुलिसस्य मुख्य-आरक्षकस्य मनोज-ठाकुरस्य विरुद्धं गोली-प्रहारस्य आरोपं कृत्वा पुलिसस्थाने उपालम्भं कृतवन्तौ। तदनन्तरं सरकाघाट पुलिसस्थानके मनोजठाकुरस्य विरुद्धं शस्त्राधिनियमस्य अन्तर्गतम् अभियोगः पञ्जीकृतः। अवधेयं वर्तते यत् एतत् वाक्यं जनवरी २८

दिनाङ्कस्य अस्ति। सरकाघाटस्य खठोगणग्रामे गोलीकाण्डेन युवती प्रमिला गम्भीररूपेण घातिता। गोलीकापातस्य अनन्तरं प्रथमं बालिकायाः रिवालसर- चिकित्सालये ततः नरचौक- चिकित्सा- महाविद्यालये ततः पीजीआई- इत्यत्र निर्दिष्टा। गोलीका बालिकायाः हृदयस्य समीपे एव आहतवती, सा पीजीआई चण्डीगढे चिकित्सां कुर्वती अस्ति। पूर्वं ज्ञातं यत् वानरान् भयभीतान् कर्तुं वायुबन्दुकात् प्रहारितगोलानां कारणेन बालिका घातिता अभवत्, परन्तु अधुना बालिकायाः मातापितरौ प्रत्यक्षतया मुख्यारक्षकस्य मनोजठाकुरस्य उपरि गोलीकाप्रहारं कृत्वा घातितं कृतवान् इति आरोपं कृतवन्तौ। इदानीं पुलिस अन्वेषणं करिष्यति यत् एषा गोली वायुभुशुण्डिकातः प्रक्षिप्ता वा पिस्तौलात् वा। पीडिता युवती, मुख्यारक्षकः मनोजः च द्वौ अपि एकस्य ग्रामस्य निवासिनौ, प्रतिवेशिनौ च स्तः। अधुना शस्त्राधिनियमस्य अन्तर्गतं प्रकरणस्य पंजीकरणानन्तरं मनोजठाकुरस्य कष्टानि वर्धयितुं शक्यन्ते। डीएसपी सरकाघाट संजीवगौतमः इत्यनेन उक्तं यत् युवत्याः मातापितृभ्याम् उपालम्भः प्राप्तः। यस्य आधारेण मनोजठाकुरस्य विरुद्धं शस्त्राधिनियमस्य अन्तर्गतं प्रकरणं पंजीकृतम् अस्ति। अस्मिन् विषये अन्वेषणं प्रचलति।

भूकम्पप्रतिरोधीगृहाणि निर्मायन्ते हिमाचलप्रदेशे प्रशिक्षणं दीयते

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुल्लूः।

जापानम्-नेपाल-ताइवान-इन्डोनेशिया- पापुआ-न्यूगिनी-वानुअतु-इत्यादिषु देशेषु भूकम्पेन यत् क्षतिः अभवत् तस्मात् ज्ञात्वा राज्यस्य आपदाप्रबन्धनप्राधिकरणेन निर्माणस्य सुदृढीकरणस्य योजना निर्मिता अस्ति। राज्ये भूकम्पप्रतिरोधी प्रौद्योगिक्याः उपयोगेन भवनानि गृहाणि च निर्मितानि भविष्यन्ति। अस्य कृते निर्माणकार्यं सम्बद्धानां व्यावसायिकानां विशेषप्रशिक्षणं प्रारब्धम् अस्ति। भूकम्पप्रतिरोधी प्रौद्योगिक्याः उपयोगेन भवनानि गृहाणि च निर्मातुं राज्यस्य प्रत्येकपञ्चायतः पञ्च व्यावसायिकाः प्रशिक्षिताः भवेयुः। आपदाप्रबन्धनप्राधिकरणस्य अधिकारिणां मते निर्माणकार्यं सम्बद्धाः भवननिर्मातारः, काष्ठकाराः, बारबन्धकाः च भूकम्पीयक्षेत्रेषु भवनानि कथं सुरक्षितानि कर्तुं शक्नुवन्ति इति शिक्षिताः भविष्यन्ति। व्यावसायिकानां कृते संरचनात्मकनिर्माणस्य, सामग्रीचयनस्य, निर्माणप्रक्रियायाः कालखण्डे मनसि स्थापनीयानां प्रमुखबिन्दवानां च विषये विशेषतया सूचितं भविष्यति। जिला-आपदा-प्रबन्धन-प्राधिकरणस्य समन्वयकः प्रशांतः अकथयत् यत् विशेषप्रशिक्षणप्रक्रिया आरब्धा अस्ति। प्रशिक्षणकार्यशालाः आयोजिताः सन्ति। कुल्लूमण्डलस्य विकासखण्डेषु कुल्लौ, बञ्जारे च व्यावसायिकाः निर्माणस्य आधुनिकाः तकनीकाः शिक्षन्ते। कुल्लोः अन्तर्गतम् व्यावहारिकभवन-निर्माणकर्तृभ्यः राजकीयबहुतकनीकीसंस्थाने सेउबागे तथा बंजारस्य व्यावहारिकभवन-निर्माणकर्तृभ्यः खण्डविकासधिकारीकार्यालये षड्दिवसीयं प्रशिक्षणं दीयते।

- राकेशः, प्रशिक्षणसमन्वयकः, जिला
आपदाप्रबन्धनप्राधिकरणम्

हिमसंस्कृतवार्ताः, डॉ. विवेक शर्मा, *सामान्यज्ञानम्*

प्रश्नः 1. जवाहर- लाल- नेहरू क्रीडाङ्गणम् (बहु- उद्देश्यीय) कुत्र अस्ति?
उत्तरम् : देहली।
प्रश्नः 2. 'कालक्रिया' इत्यस्य रचयिता कः अस्ति?
उत्तरम् - 'आर्यभट्टः'।
प्रश्नः 3. 'दानाय पात्रम्' इत्यस्य समस्त पदं किम्?
उत्तरम्- दानपात्रम्। (चतुर्थीतत्पुरुषः)
प्रश्नः 4. 'निराशा' इत्यस्य सन्धि- विच्छेदं कुरुत-
उत्तरम्- 'निः + आशा'।
प्रश्नः 5. हिमाचल प्रदेशे कस्मिन् स्थले 'उष्णजलबिन्दवः' प्रसिद्धाः सन्ति?
उत्तरम् - मणिकर्णम् (हिमाचलप्रदेशे)।

हिमाचलप्रदेशस्य लघु: गोवा मण्डीजनपदे स्थितः तत्तापानीसरोवरः

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. पद्मनाभः, लघ्वीकाशी मण्डी। मण्डीजनपदे स्थितः तत्तापानी सरोवरमः विभिन्नाभिः जलक्रीडाभिः रमणीयं भूत्वा, हिमाचलप्रदेशस्य मिनी-गोवा इति ख्यातिं प्राप्तवान्। शिमलानगरात् केवलं ५५ किलोमीटर दूरे स्थितं तत्तापानी, करसोग-उपमण्डलस्य भागः अस्ति। एषः सरोवरः ऋषेः जमदग्नेः तपोभूमौ अस्ति, यत्र सतलुजनद्याः जलाशयः अस्ति। अस्य सरोवरस्य सौन्दर्यम्, अत्र विद्यमानानि गन्धकयुक्तानि उष्णोदक-स्त्रोतांसि, पर्वताः च पर्यटकेः विशेषं मनोहरत्वेन अनुभूयन्ते।

जलक्रीडाः उपलब्धाः

राज्यस्य पर्यटननीत्याः अन्तर्गतं तत्तापानीसरोवरे जेट-स्की, स्पीड-बोट, बम्पर-बोट, बनानाराइड, ई-फोयल, वाटर-स्की, ए.टी.वी. बाइक इत्यादयः उपलब्धाः सन्ति। अत्र ८ जेट-स्की, १० स्पीड-बोट, १ बम्पर-बोट, १ बनानाराइड, २ जेटोवेटर, ४ ई-फोयल, २ वाटर-स्की, २ एटीवी-बाइक च सञ्चालिताः सन्ति। प्रशिक्षित-पथदर्शिभिः, चालकैः च सुरक्षायाः निरीक्षणं क्रियते।

पर्यटनं जीविका च

अत्र जलक्रीडायाः आरम्भेन सह अनेकेषाम् अर्थोपार्जनं सम्भूतम्। प्रत्यक्षतया ३५ जनाः कार्यरताः सन्ति, अप्रत्यक्षतया २०० जनाः लाभं प्राप्नुवन्ति। तत्तापानीस्थानं व्यापारः अपि

पर्यटकानाम् आगमनेन समृद्धं जातम्।

इतिहासः एवं महत्त्वम्

तत्तापानी धार्मिकस्थलमपि अस्ति। महर्षेः जमदग्नेः दीर्घकालं तपसा विश्रुतं स्थानमेतत्। अत्र गन्धकयुक्तम् उष्णोदकं प्राचीनकालात् एव प्रवहति। भारतस्य प्रथमराष्ट्रपतिः डॉ. राजेन्द्रप्रसादः २२ सितम्बर १९५२ तमे वर्षे अत्र जलस्रोतस्य उद्घाटनं कृतवान्। नोबेल-पुरस्कार-विजेता रवीन्द्रनाथठाकुरः अपि १९३८ तमे वर्षे अत्र आगच्छत्।

पर्यटनस्य वर्धनम्

भारतस्य विभिन्नराज्येभ्यः, विशेषतः दिल्ली, पंजाबः, हरियाणा, उत्तरप्रदेशः इत्यादिभ्यः पर्यटकाः अत्र आगच्छन्ति। शिमलायाः पर्यटकाः पूर्वं कुफरी, नालदेहरा, मशोबरा, नारकण्डा इत्यादिषु गच्छन्तः आसन्, किन्तु अधुना तत्तापानी अपि तेषां गन्तव्यं जातम्।

आर्थिकलाभः

पर्यटन-ऋतौ प्रतिदिनं ४००-५०० पर्यटकाः अत्र आगच्छन्ति। तत्तापानी-वाटरस्पोर्ट्स-सङ्घटनस्य सचिवः प्रेम रैना वदति यत् पर्यटनस्य वृद्ध्या स्थानिकव्यवसायिनः, होटल-स्वामिनः, राज्यसर्वकारपि लाभं प्राप्नुवन्ति। गतवर्षे ५०,०००-६०,००० पर्यटकाः अत्र आगताः।

सरोवरस्य उत्पत्तिः

सतलुजनद्याः कोलबन्ध-निर्माणेन २०१५ तमे वर्षे एषः सरोवरः निर्मितः। जलक्रीडायाः नियमाः राज्यसर्वकारेण स्थापिताः। ततः तत्तापानीद्वैत्वस्य नामिका प्रथमपञ्जेसी हिमाचले पञ्जीकृता। इत्यस्मिन् क्षेत्रे गोवास्थित-नेशनलस्किलट्रेनिंग इन्स्टिट्यूट-वाटरस्पोर्ट्स इत्यस्मात् प्रशिक्षिताः चालकाः कार्यरताः सन्ति। तत्तापानी अधुना हिमाचलप्रदेशस्य मिनी-गोवा इति प्रसिद्धं गन्तव्यं जातम्।

प्रयागराजरेलवेस्थानके एकल दिङ्मयोजनया प्रवेशः निकासश्च प्रयागराजस्थानके अग्रिमम् आदेशं यावत् प्रवेशः केवलं नगरं प्रतिभविष्यामि

स्थानकपरिसरे आश्रयस्थलानां माध्यमेन तमङ्गे प्राप्स्यन्ति यात्रिणः

हिमसंस्कृतवार्ता:- महाकुम्भनगरम्, ०९ फरवरीमासः महाकुम्भः २०२५ तमे वर्षे अमृतस्नानपर्वणाम् अनन्तरम् अपि सङ्गमे स्नानार्थं प्रयागराजं प्रति बहुसङ्ख्याकाः भक्ताः आगच्छन्ति। महाकुम्भस्य आरम्भात् २६ दिवसाः अभवन्, अधुना यावत् महाकुम्भस्य पवित्रसङ्गमे ४२ कोटिभ्यः अधिकाः भक्ताः स्नानं कृतवन्तः। तदपि देशस्य विदेशात् च महाकुम्भं प्रति आगच्छन्तः भक्तानां सङ्ख्या दिने दिने वर्धमाना अस्ति। महाकुम्भे वर्धमानं जनसमूहं दृष्ट्वा प्रयागराजरेलवे एकदिशायोजनम् अग्रे आदेशपर्यन्तं प्रवर्तयितुं योजनां कृतवती। सुचारुतया सुरक्षिततया च रेलयात्रायै प्रयागराजरेलवे स्टेशनपरिसरं प्रति तीर्थयात्रिकाणां प्रवेशनिर्णयमाय पृथक् पृथक् मार्गाः निर्धारिताः सन्ति।

सुचारुतया सुरक्षिततया च रेलयात्रायाः कृते कार्यान्विता भविष्यति एकदिशा योजना

विश्वस्य मानवानाम् बृहत्तमं धार्मिकं आयोजनं महाकुम्भं प्रति आगच्छन्तानाम् भक्तानां सङ्ख्या निरन्तरं वर्धमाना अस्ति। महाकुम्भस्य अमृतस्नानपर्वणां व्यतीतस्य अनन्तरम् अपि पवित्रत्रिवेणीयां स्नानानां जनानां संख्या दिने दिने वर्धमाना अस्ति। महाकुम्भं आगच्छन्तं भक्तानां वर्धमानं सम्पर्दं दृष्ट्वा प्रयागराजरेलवेविभागेन एकदिशायोजनम् अग्रे आदेशपर्यन्तं प्रवर्तयितुं घोषणा कृता अस्ति। रेलवे सम्भागस्य पीआरओ अमितसिंहः अवदत् यत् प्रयागराज रेलवे इत्यनेन तीर्थयात्रिकाणां सुचारुः सुरक्षिता यात्रां मनसि कृत्वा एषः निर्णयः कृतः। मुख्यस्नानमहोत्सवानां इव प्रयागराजजंक्शन स्थानकपरिसरस्य यात्रिकाणां प्रवेशः केवलं नगरपार्श्वं मञ्चक्रमाङ्कद्वारा एव अनुमतिः भविष्यति। १ तः एव क्रियते। यदा निर्गमनं स्टेशनस्य सिविल लाइन्स् पक्षे अस्ति, तदा तमङ्गसङ्ख्या केवलं ६, १० तः एव भविष्यति।

रेलस्थानकपरिसरे प्रवेशार्थं कार्यं क्रियते विशिष्टायोजना

पीआरओ अमितसिंहः अवदत् यत् तीर्थयात्रिकाः केवलं रङ्गसङ्केतटिकैः आश्रयस्तौटैः च स्टेशनपरिसरस्य मञ्चेषु गन्तुं शक्नुवन्ति। यात्रिकाणां गन्तव्यस्थानानुसारं दिग्दर्शनरूपेण वर्णसङ्केतितानि आश्रयाणि निर्मिताः सन्ति। यस्मिन् अस्थायी टिकटकाउण्टरस्य, शौचालयस्य, यात्रिकाणां निवासस्थानस्य च व्यवस्था कृता अस्ति। सः अवदत् यत् आरक्षितयात्रिकाणां प्रवेशः ५ नम्बरद्वारात् स्टेशनं भविष्यति। अपि च प्रयागराजरेलमार्गेण तीर्थयात्रिकाणां अनुरोधः कृतः यत् ते सुचारुतया सुरक्षिततया च रेलयात्रायै रेलयानानां निर्धारितसमयात् अतिरिक्तसमयं गृहीयुः। एतदतिरिक्तं सिविलपुलिससहकारेण नगरे गच्छन्तीनां टैक्सी-आटो-ई-रिक्शाचालकानाम् एकदिशायोजनानुसारं तीर्थयात्रिकान् रेलस्थानकं प्रति आनेतुं अनुरोधः कृतः अस्ति। यथा नगरे यातायातस्य जामः, स्टेशनपरिसरस्य सम्पर्दः च परिहर्तुं शक्यते।

गगलविमानस्थानकात् इन्डिगो इत्यस्य नूतनं विमानम्, अप्रैलमासात् आरभ्य उपलभ्यते सौविध्यम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- काङ्गडा।

काङ्गडा-विमानस्थानके विमानसेवानां वृद्धिः भविष्यति। इण्डिगो इत्यनेन एप्रिलमासात् आरभ्य अतिरिक्तविमानयानस्य ऑनलाइनकार्यक्रमः प्रकाशितः। विशेषम् अस्ति यत् पूर्वं काङ्गडा-विमानस्थानकात् अन्तिमं विमानं ०१:४० वादने उड्डियते स्म, परन्तु अधुना इन्डिगो-विमानं काङ्गडातः दिल्लीं प्रति ४:२० वादने प्रस्थास्यति, एतत् विमानं ५:५५ वादने दिल्लीनगरं प्राप्स्यति। ग्रीष्मकालात् आरभ्य पर्यटनस्य ऋतोः काङ्गडा-विमानस्थानके सज्जता आरम्भा

अस्ति। काङ्गडातः दिल्लीं, जयपुरं, देहरादूनपर्यन्तं प्रायः षट् अतिरिक्ताः विमानसेवाः आरभ्यन्ते।

काङ्गडा-विमानस्थानके सूर्योदयात् सूर्यास्तपर्यन्तं विमानयानानां संचालनस्य योजना अस्ति। आगामिदिनेषु नोएडातः धर्मशाला, धर्मशालातः जयपुरं, धर्मशालातः देहरादूनपर्यन्तं विमानयात्रा अपि आरभ्यते। एतदतिरिक्तं स्पाइसजेट-संस्थया दिल्लीनगरं प्रति द्वे नूतने विमानयाने अपि आरभ्येते। एतत् दृष्ट्वा अत्र सुरक्षाकर्मचारिणां संख्या अपि वर्धिता अस्ति, येन २४ होराः सुरक्षायवस्थाः निर्वाहिताः सन्ति।

भाटकमपि न्यूनीकृतं भवेत्

एलायन्स एयर इत्यस्य काङ्गडातः शिमलापर्यन्तं विमानस्य भाटकं न्यूनीकरणं सम्प्रति २२७१ रुप्यकाणि भवति, यत् १७०० रुप्यकाणि यावत् न्यूनीकर्तुं शक्यते।

एरो इण्डिया २०२५

(सोम, १० फरवरी, २०२५- शुक्र, १४ फरवरी, २०२५)
रविन्द्रजेट्टी बेङ्गलूर। एरो इण्डिया २०२५ श्वः (१० फरवरी २०२५) उड्डियते, यत्र रूसस्य सु-खोई सु-५७ "फेलोन" तथा अमेरिकायाः लॉकहीड मार्टिन एफ-३५ लाइट-निङ्ग II इत्येतयोः मध्ये बहुप्रतीक्षितं पञ्चमपीढीयाः निगूढयुद्धविमानस्य 'द्वन्द्वयुद्धम्' भविष्यति उभौ अपि भारतं तस्य प्रस्तावम् आकर्षयति, आधुनिकीकरणयोजनाभिः परिपूर्णं आतिथ्यदेशस्य उल्लासपूर्णं सैन्यविपण्यं च दृष्टिपातं कुर्वतः।

एरो इण्डिया २०२३ इत्यस्य समये यदा एफ-३५ स्थिरप्रदर्शनं आसीत् तदा २०२५ तमे संस्करणे सु-५७ इत्यस्य पदार्पणं भविष्यति। भारतीयवायुसेनायां पञ्चमपीढीयाः युद्धविमानस्य अभावः अस्ति। अस्य नवीनतमं अधिग्रहणं- डैसॉल्ट राफेल - ४.५-पीढीयाः प्लेटफ़ॉर्म अस्ति। गतवर्षे प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी इत्यस्य नेतृत्वे सुरक्षाविषये मन्त्रिमण्डलस्य च समितिः आईएफएफ-सङ्घस्य कृते १५,००० कोटिरूप्यकाणां स्वदेशीयपञ्चमपीढीयाः उन्नतमध्यम- युद्धविमानस्य (एएमसीए) परियोजनायाः अनुमोदनं कृतवती, २०३५ तमवर्षपर्यन्तं च भारतं स्वदेशीयपञ्चमपीढीयाः निगूढविमानैः सह राष्ट्रानां चयनितक्लबे स्थापितं भविष्यति इति अपेक्षा अस्ति। चीनदेशः द्रुतगत्या स्वस्य चेङ्गडु जे-२० (३००+ निर्मिताः) निर्माणं परिनियोजनं च कृत्वा षष्ठपीढीयाः युद्धविमानस्य डिजाइनस्य अनावरणं कृत्वा भारतं युद्धविमानविकासे १५ वर्षीयस्य टेक-अन्तरस्य सामनां करोति। अपि च चीनदेशः पाकिस्तानाय ४० 'विकसिताभिः' शेन्याङ्ग जे-३५ विमानानि विक्रेतुम् अपि पश्यति। वैश्विक- अग्रिशक्ति-सूचकाङ्कः २०२५ भारतं विश्वस्य चतुर्थ-शक्तिशालिनः सैन्यसैनिकरूपेण स्थापयति, यत्र भा. वा. से. सङ्घस्य भयंकरं बेडा-बलं प्रभावशालिनः २,२२९ विमानानि सन्ति, येषु प्रायः ६०० युद्ध-विमान-विमानानि सन्ति, विद्यमानबेडानां निरन्तरम् उन्नयनं भवति, येन ते दीर्घतमं यावत् विमानयोग्याः भवन्ति गतदिसम्बरमासे रक्षामन्त्रालयेन एचएएल-सङ्गठनेन सह १२ सु-३०- युद्धविमानानां कृते ३३,५०० कोटिरूप्यकाणां अनुबन्धः अपि कृतः, तत्सहितं भा.वा.से. सङ्घस्य कृते तत्सम्बद्धानि उपकरणानि च। पृथक् पृथक् संघीयबजट २०२५-२६ मध्ये ६.८१ लक्षकोटिरूप्यकाणां अभिलेखं विनियोजितम्, यस्य अनुवादः वर्तमानवित्तवर्षात् ९.५३% वृद्धिः अभवत्, आधुनिकीकरणे विशेषं बलं दत्तम्। इदानीं केवलं तत् आकाशं गृहीत्वा तस्य रक्षणम् एव, कालान्तरे।

छत्तीसगढ-सङ्घर्षे एकत्रिंशत् माओवादिनः सैन्यबलैः मारिताः

छत्तीसगढे सुरक्षाबलैस्सह सञ्जाते सङ्घर्षे एकत्रिंशत् माओवादिनः सैन्यबलैः मारिताः। भुशुण्डी-गोलकादि-प्रहारेषु द्वौ सुरक्षाकर्मीणौ वीरगतिं प्राप्ता, अन्यौ द्वौ च व्रणितावपि सञ्जातौ इति सूचना वर्तते। गृह मन्त्री अमितशाहः वीरसैन्य पारिवारिकजनान प्रति संवेदनाः प्रकटित। तैन भणितं यत् सुरक्षाबलैः बीजापुर-छत्तीसगढे च स्वलक्ष्यं प्राप्तम्। माओवादीनां मृत्युः स्थलात् बृहन्मात्रिक आयुध-सामग्री अपि अधिगतास्ति।

संस्कृत-विद्यास्थानानि-४८ वैदिकछन्दांसि

सर्वानुक्रमणीकारेण कात्यायनेन वैदिकछन्दसां अक्षरसङ्ख्याधारितत्वम् उपलक्ष्य यदक्षरपरिमाणं तत् छन्दः एवं छन्दोवर्णनं कृतम्। एतानि वैदिकछन्दांसि द्विविधानि।
१) अक्षरगणनानुसारीणि- एतेषु पादविभाजनस्य अपेक्षा नास्ति केवलम् अक्षरसङ्ख्या एव महत्त्वम् आवहति।
२) पादाक्षरगणनानुसारीणि - एतेषु अक्षराणां पादविभाजनं कृत्वा प्रतिपादम् अक्षरसङ्ख्या निर्धारिता अस्ति।
मुख्यानि वैदिकछन्दांसि सप्तसङ्ख्याकानि सन्ति।

छन्दः	पादाः	प्रतिपादम् अक्षरसङ्ख्या	आहत्य अक्षराणि
गायत्री	३	८-८-८	२४
उष्णिक्	३	८-८-१२	२८
अनुष्टुप्	४	८-८-८-८	३२
बृहती	४	८-८-८-१२	३६
पङ्क्तिः	५	८-८-८-८-८	४०
त्रिष्टुप्	४	११-११-११-११	४४
जगती	४	१२-१२-१२-१२	४८

एतेषामग्रेषु अग्रे येषामक्षरसङ्ख्या तानि अतिछन्दोसीति उच्यन्ते-

छन्दः	अक्षरसङ्ख्या
अतिजगती	५२
शक्वरी	५६
अतिशक्वरी	६०
अष्टिः	६४
अत्याष्टिः	६८
धृतिः	७२
अतिधृतिः	७६
कृतिः	८०
प्रकृतिः	८४
आकृतिः	८८
विकृतिः	९२
संस्कृतिः	९६
अभिकृतिः	१००
उत्कृतिः	१०४

एवं समेत्य २१ छन्दसामुपयोगः वैदिकवाङ्मये दृश्यते। क्वचित् छन्दसि एकमक्षरं अक्षरद्वयं वा न्यूनाधिकं भवितुं शक्यते। यदि एकमक्षरं न्यूनं तर्हि तत् छन्दः निचृद् इति तथा अधिकं चेत् भुरिक् इति उच्यते। यदि छन्दसि अक्षरद्वयं न्यूनं तर्हि तच्छन्दः

विराट् इति तदेव अधिकं चेत् स्वराट् इति चोच्यते। एवं गायत्र्याः २३ अक्षराणि सन्ति तदा सा निचृद्गायत्री २५ भवति तदा सा भुरिगायत्री भवति। अक्षरद्वयस्य न्यूनेन द्वाविंशत्यक्षरा विराट्गायत्री अक्षरद्वयाधिक्येन च षड्विंशत्यक्षरा स्वराट्गायत्री भवति। 'तत्सवितुर्वरेण्यम्। भर्गो देवस्य धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात्।' इत्येषः प्रसिद्धः गायत्रीमन्त्रः २३ अक्षरत्वात् वस्तुतः निचृद्गायत्री अस्ति यतः तस्य प्रथमे पादे सप्तैव अक्षराणि विद्यन्ते। एवं सति तत् न्यूनं पूरयितुं वर्णविभाजनं कर्तव्यमिति व्यवस्था कात्यायनेन सर्वानुक्रम्यामुक्ता अस्ति। एतस्य कृते व्यूहनम् इति पारिभाषिकशब्दः उपयुज्यते। - पादपूर्णाथं क्षेत्रसंयोगैकाक्षरीभावान् व्यूहेत। पादपूर्णं कर्तुं यानि संयुक्ताक्षराणि तानि विभाजनीयानीति अभिप्रायः। तेन बहुभिः गायत्र्याः प्रथमः पादः 'तत्सवितुर्वरेण्यम्' एवं गृहीत्वा अष्टाक्षरसङ्ख्यापूर्णं क्रियते।

----- श्री अभिजित् टोडकर
9145908156

पेरिस- ए- आई-एक्शन- समित - 2025

अद्यारभ्य पेरिसमध्ये द्विदिवसीयस्य ए-आई-एक्शन-समित इत्यस्य शिखरसम्मेलनस्य आरम्भो भविष्यति, यत्र च कृत्रिमता-तन्त्र-विकास-विषये वैश्विकनेतारः उद्योगपतयः शोधकर्तारश्च समवेताः भविष्यन्ति, प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी फ्रांसस्य च राष्ट्रपतिना इमैनुएल मैक्रों इत्यनेन शिखरसम्मेलनस्य सहाय्यक्षतां विधातुम् अद्य पेरिसं प्रति प्रस्थास्यति। एतस्य कार्यक्रमस्य उद्देश्यं वैश्विक-एआई-नीतीनां साकारीकरणं नवाचारस्य च नैतिकदायित्वेन सह सर्जनं विद्यते।

देहल्याः मुख्यमन्त्री आतिशी त्यागपत्रम्

देहल्याः मुख्यमन्त्री आतिशीवर्या विधानसभा निर्वाचने आम आदमी पार्टीति-दलस्य घोर-पराजयानन्तरम् गतप्रातः देहल्याः राजनिवासे उपराज्यपालस्य विनयकुमारसक्सेना-वर्यस्य समक्षे से स्वीयं त्यागपत्रम् समर्पितवती। आतिशीवर्या स्वीय-कालकाजी-आसनं विजेतुं सफला सञ्जाता। अवधेयं यत् भ्रष्टाचार-दूषण-प्रकरणे केजरीवालेन यदा मुख्यमन्त्रिपदं त्यक्तमासीत् ततः परम् आतिशीवर्या मुख्यमन्त्रिपदम् अलङ्कृतवती आसीत्। एतस्मिन् अन्तरे देहल्याः उपराज्यपालः विनयकुमारसक्सेनावर्यः देहल्याः सप्तम-विधान-सभां फरवरीमासस्य अष्टदिनाङ्कपर्यन्तं निरस्तीकृतवान्। अवधेयास्पदं यत् भारतीय जनता पार्टीति दलेन देहली-विधानसभा-निर्वाचने षड्विंशतिवर्षानन्तरं सप्तत्यासनेषु अष्टचत्वारिंशत् आसनानि विजित्य विजयश्रीं प्राप्ता।

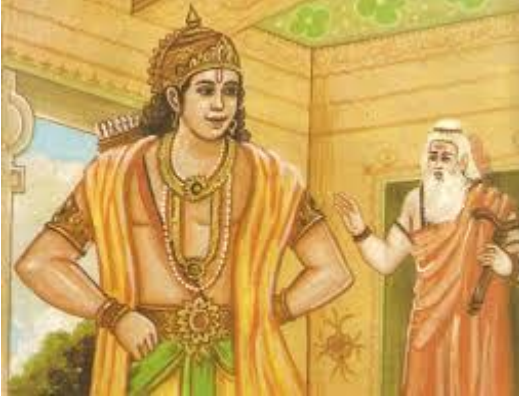
प्रधानमन्त्री श्रीनरेन्द्रमोदी देहली निर्वाचनम्

प्रधानमन्त्री श्रीनरेन्द्रमोदी देहली-विधानसभा निर्वाचने दलीय-विजयानन्तरम् अकथयत् यत् नैर्वाचनिक-परिणामेन स्पष्टतया अवगम्यते यत् देशवासिनः विश्वसन्ति यत् भारतीय-जनता-पार्टीति दलस्य शासनं केन्द्रेण सह राज्येऽपि भवेदिति। देहली-जनतया इदं स्पष्टीकृतं यत् देहल्याः यथार्थ-स्वामिनः देहलीवासिनः एव सन्ति। देहली किञ्चन नगरमात्रमेव नास्ति अपित्वत्र कश्चन लघुभारतं निवसति, यच्च 'एकं भारतं श्रेष्ठभारतम्' इत्यस्याः धारणायाः अनुरूपं विद्यते। श्रीमोदिना तथ्येऽस्मिन्नपि संतोषोऽभिव्यक्तः यत् देहल्यां समाजस्य प्रत्येकं वर्गेण व्यापक-संख्यया भाजपेति-दलस्य पक्षे स्वीयं मतदानं कृतम्।

देहल्यां आपसर्वकारस्य विषये नियन्त्रक-महालेखा-परीक्षक-समाख्या प्रथम-विधानसभा-सत्रे प्रकाशयिष्यते

प्रधानमन्त्री श्रीनरेन्द्रमोदी देहलीजनान् आश्वासितवान् यत् देहल्यां आपसर्वकारस्य विषये नियन्त्रक-महालेखा-परीक्षक-समाख्या प्रथम-विधानसभा-सत्रे प्रकाशयिष्यते अवधेयं यत् सीएजी-इति-समाख्यायां दिल्लीसर्वकारस्य कराधान-नीती अनियमिता-कारणात् षड्विंशत्यधिक-द्विसहस्र-कोटि-रूप्यकाणां महत्त्वपूर्ण-राजस्वस्य क्षतिः कृता वर्तते। समाख्याविषयकं स्पष्टीकरणं विधानसभासत्रे प्रदास्यते, आपसर्वकारेण कराधान-निर्धारणे पारदर्शिता न परिपालिता, अपि च नियमानाम् उल्लङ्घनमपि कृतम्।

॥ श्रीरामायणकथा ॥

उत्तरकाण्डम्।
(षष्ठ्यष्टितमः सर्गः)

रामस्य

समीपम् ऋषेः

दुर्वाससः आगमनम्।

एवं कालरामयोः यदा संवादः प्रचलति स्म तदा ऋषिः दुर्वासः रामस्य दर्शनाकाङ्क्षी राजद्वारम् आगच्छत्। ऋषिसत्तमः दुर्वासः लक्ष्मणम् अभिगम्य तं वाक्यमब्रवीत् - मम महत्त्वपूर्णं कार्यं विद्यते, अतस्त्वं शीघ्रं रामं दर्शय। मुनेः भाषितं श्रुत्वा परवीरहा लक्ष्मणः तं महात्मानम् अभिवाद्य वाक्यमब्रवीत् हे भगवन्! तव किं कार्यं विद्यते? अहं किं करोमि, मां ब्रूहि। हे ब्रह्मन् ! राघवः इदानीं व्यग्रः, अतः मुहूर्तं परिपालयताम्। लक्ष्मणस्य तद्वचनं श्रुत्वा क्रोधेन कलुषीकृतः ऋषिशार्दूलः चक्षुषा निर्दहन्निव लक्ष्मणं वाक्यमब्रवीत् हे लक्ष्मण! अस्मिन् क्षणे हि त्वं ममागमनस्य वार्तां रामाय निवेदय, अन्यथा अहं त्वां पुरञ्च भरतञ्च राघवम् अपिच युष्माकं ये च सन्तानाः सन्ति तान् सर्वानपि शप्स्ये। तस्य महात्मनः घोरसङ्काशं तद्वक्त्रं श्रुत्वा लक्ष्मणः तस्य वाक्यस्य निश्चयं मनसा अचिन्तयत्।

सर्वनाशस्य अपेक्षया मम एकस्य हि मरणं वरम् इति विचिन्त्य लक्ष्मणः महर्षेः आगमनवार्तां राघवाय न्यवेदयत्। लक्ष्मणस्य वचनं श्रुत्वा त्वरितः राजा रामचन्द्रः कालं विसृज्य महर्षेः अत्रेः पुत्रस्य दुर्वाससः दर्शनम् अकरोत्। राजा रामचन्द्रः प्राञ्जलिर्भूत्वा तेजसा ज्वलन्तमिव तं महात्मानम् अभिवाद्य किं कार्यम् इति अभाषत। राघवस्य भाषितं श्रुत्वा महर्षिः दुर्वासः प्रत्यब्रवीत् हे धर्मवत्सल! श्रूयताम्। वर्षसहस्रं यावत् ममानशनस्य अद्य समाप्तिरभूत्। अतः यथासिद्धम् अहं भोजनमिच्छामि। मुनेः तद्वचनं श्रुत्वा प्रीतमानसः राघवः तस्मै मुनिमुख्याय यथासिद्धं भोजनम् अददात्। सः मुनिश्रेष्ठः अमृतोपमं तदन्नं भुक्त्वा हे राम! साधु इत्येवं सम्भाष्य स्वमाश्रमम् उपागच्छत्। ततः कालवाक्यानि संस्मृत्य दुःखेन सन्तप्तः रामः दीनमना अवाङ्मुखः किमपि व्याहर्तुं न अशक्नोत्। ततः राघवः कालवाक्यानि बुद्ध्या विनिश्चित्य नैतदस्ति इति विचिन्त्य तूष्णीम् अभवत्। -

हिमसंस्कृतवार्ता, प्रदीपः
pradipnath997@gmail.com

दशदिवसीय सरलसंस्कृतसम्भाषणशिविरस्य समापनकार्यक्रमः सम्पन्नः

हिमसंस्कृतवार्ता:- मेरठस्य सरधनायाः चांदनाग्रामे संस्कृतभारतीसङ्घटनेन दशदिवसीय- सरलसंस्कृत-सम्भाषणशिविरस्य समापनकार्यक्रमः सम्पन्नः। अस्य कार्यक्रमस्य मञ्चसञ्चालनं नीतिमहोदया कृतवती। कार्यक्रमस्य आरम्भे जिज्ञासामहोदया सरस्वतीवन्दना कृतवती। तदनन्तरम् अतिथिमहोदयेन दीपप्रज्वलनं कृतम्। अस्मिन् शिविरे छात्राः संस्कृतेन सम्भाषणं कथं करणीयम्, संस्कृतगीतम्, संस्कृतश्लोकाः, भाषाक्रीडा, संस्कृतसङ्ख्या इत्यादीनां विषयाणां शिक्षणम् अभवत्। कार्यक्रमेऽस्मिन् मुख्यातिथिरूपेण

श्रीकृष्णस्तुतिः

हे परमसखे! श्रीकृष्ण! हे अच्युत! श्रीलक्ष्मीदेव्याः करकमलाभ्यां सेवितस्य भवतः चरणारविन्दस्य शरणे आगतम् एवं भयङ्करे भवसागरे निमज्जितं मां कृपया उद्धर। त्रिगुणमय्या मायारूपिण्या मृगतृष्ण्या यस्य बुद्धिः नितरां चपलतां गतास्ति, यस्य दशेन्द्रियाणि विषयभोगार्थम् उत्कण्ठितानि सन्ति, यो दुष्टमनुष्यैः अपमानितः स्यात्, मृतवत् स्वबुद्ध्याः कारणतः येन भगवच्छरणमपि त्यक्त्वा सांसारिकगुणानां शरणं स्वीकृतमस्ति, यः सदैव भयभीतः, कामादिषट्शत्रूणां जाले निपतितः 'त्राहि त्राहि' उच्चारयन् भ्रममाणः सः अहमेवास्मि। हे प्रभो! कालिन्ध्याः प्राणनाथः त्वमसि, परन्तु तव चरणारविन्दपरागेण सर्वथा शून्योऽस्म्यहम्। मनश्शोकस्य, बुद्धिभ्रमस्य च नाशार्थं समागतः अजन्माः त्वमेवासि। तव मुखकमलस्य दर्शनाभिलाषिणं, तथा लक्ष्म्याः करकमलाभ्यां सेवितस्य तव चरणकमलस्य शरणे आगतं मां कृपया उद्धर। कालिन्दी, रुक्मिणी, राधा, सत्यभामा, जाम्बवती इत्येतासां सुहृद् त्वम्, स्वशरणागतानां भक्तानामुपरि कृपाङ्कित्वा तेषां भवभयाद्विमोचकः, वरदः, गोपबालानां प्रियतमः, रासस्य

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

अधिनायकः, गोवर्धनधारी, मधुसूदनः, सर्वेश्वरः, अत्यन्तं कमनीयः, गुणाश्रयः इत्यादिभिः नानासद्गुणैः त्वं समन्वितोऽसि, त्वां प्रणमाम्यहम्। रे मनः! त्वं सर्वदा यज्ञेश्वरस्य श्रीकृष्णस्य हि भजनं कुरु। हे परमसखे! लक्ष्म्याः करकमलद्वारा सेवितस्य तव चरणारविन्दस्य शरणागतं मामुद्धर, मामुद्धर इति, शुभमस्तु।

‘बोधकथा’

एकः नृपः आसीत्। सः नृपः प्रभावशाली, बुद्धिमान्, धनसम्पन्नश्च आसीत्। परितः राज्ञः अपि तस्य परामर्शं स्वीकुर्वन्ति/ तेन सह परामर्शं कुर्वन्ति। एकदा सः शयने शयितः सन् चिन्तयन् आसन्। कियत् बृहत् मम परिवारः, कियत् समृद्धः मम अन्तःपुरः, मम सेना बलवती चास्ति, बृहती सम्पन्न मम राजकोषः। मम कोषः कुबेरम् अपि लज्जां करोति। राजनिवासस्य वैभवं दृष्ट्वा अप्सरसः अपि ईर्ष्याम् अनुभवन्ति। मम प्रत्येकं वचनम् आदेशम् अस्ति। सः राजा कविहृदयः, संस्कृतविद्वान् चास्ति। राजा स्वस्य आन्तरिकभावनां शब्देषु स्थापयितुम् आरब्धवान्। काव्यस्य तिस्रः पङ्क्तयः उत्तमा सञ्जाता किन्तु चतुर्थी पङ्क्तिः न सञ्जाता। सः स्वस्य तिस्रः पङ्क्तयः वारं वारं गुञ्जति स्म। चेतोहरा युवतयः स्वजनाऽनुकूलाः सद्गन्धवाः। प्रणयगर्भगिश्च भृत्याः गर्जन्ति दन्तिनिवाहास्विरलास्तुरंगाः। सततं गुञ्जयित्वाऽपि चतुर्थी पङ्क्तिं न सिद्धा भवति। संयोगवशात् एकः चौरः राजप्रसादे चौर्यं कर्तुम् आगतु आसीत्। राज्ञः शयनकक्षे चौरः आगतः। तल्पस्य अधः चौरः उपविष्टः, सोऽपि संस्कृतभाषायाः ज्ञानी आसीत्। विज्ञः, आशुक्रविः च आसीत्। समस्यापूर्तः सः उत्तमं ज्ञाताऽसीत्। राज्ञः श्लोकं तेन श्रुतः। चतुर्थी पङ्क्तिं अपूर्णा इति सः ज्ञातवान्। चौरस्य कविमनः जागृतं, सः विस्मृतवान् यद सः चौरः अस्ति, चौर्यार्थं च तत्र आगतः। सः शीघ्रं चतुर्थी पङ्क्तिम् उक्त्वा - 'सम्मीलने नयनोर्नहि किञ्चिदस्ति।' 'सम्मीलने नयनोर्नहि किञ्चिदस्ति' राज्ञः, धनं, कनकं, सौन्दर्यं यावत् पर्यन्तम् अस्ति तावत्पर्यन्तं नेत्राणि उद्घाटितानि सन्ति। नेत्रौ यदा पिहितौ तदा किमपि नास्ति। किमर्थम् अहंकारम्

अस्ति? वृथा अभिमान मास्तु। चौरस्य पङ्क्त्या राज्ञः नयने न्मिलिते। सः ज्ञानं प्राप्तवान्। राजा उच्चैः अवदत्- यः कोऽपि तल्पस्य अधः गोपितम् अस्ति, सः शीघ्रम् आगच्छतु इति। चौरः राज्ञः पुरतः बद्धाञ्जलिम् उपस्थितः। चौरः अवदत्- अहं चौर्यं कर्तुम् आगतवान् किन्तु भवतः काव्यं श्रुत्वा ममापि काव्यप्रेमं जागृतम्, अहं चतुर्थी पङ्क्तिं योजयित्वा काव्यपूरणं कृतम्। अहम् अपराधी अस्मि तर्हि कृपया मां क्षमस्व। राजा अवदन्- अस्मिन् क्षणे भवान् मम गुरुः अस्ति, जीवने त्वं किमपि कार्यं कृतं किन्तु इदानीं त्वमेव जीवनस्य परिचयं कारितवान्। सत्यस्य साक्षात्कारं कृतवान् च। त्वं यत् किमपि इच्छसि तत् अभियाचयतु। अद्य मम ज्ञाननेत्रे उद्घाटिते आस्ताम्। अहं संन्यासं ग्रहणं करोमि तर्हि शीघ्रातिशीघ्रं यद् इच्छसि तद् अभियाचतु। चौरः तूष्णीं तिष्ठा किं करवाणि इति सः न ज्ञातम्। राजा अग्रे अवदत्- यदि त्वं मम सम्पूर्णं राज्यम् इच्छसि तर्हि अहं तदपि दास्यामि। चौरण उक्तं ममापि मनपरिवर्तनं जातम्। अहम् अपि संन्यासं स्वीकृत्य अटनार्थं गच्छामि च। राजा चौरः च द्वयोरपि संन्यासं ग्रहीत्वा ततः निर्गमतः। केवलम् एकया पङ्क्त्या द्वयोरपि जीवनं परिवर्तितं जातम्। आत्मसाक्षात्कारं द्वयोरपि अभवत्।

डॉ. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर
पुणे/ महाराष्ट्रम्

संस्कृतभारत्याः मेरठविभागाध्यक्षः नीलकमलमहोदयः सम्भाषणस्य लाभाः संस्कृतस्य वैज्ञानिकतायाः च विषये सर्वान् बालकान् बोधितवान्। कार्यक्रमेऽस्मिन् शिक्षणप्रमुखस्य रंगराजनमहोदयस्य, प्रधानाचार्यस्य कृष्णपालस्य, प्रधानाध्यापिकायाः नीतुर्वर्यायाः समाजसेवकस्य शुभममहोदयस्य च एतेषां गरिमामयी उपस्थितिः आसीत्। धन्यवादज्ञापनं सरधनायाः खण्डसंयोजकेन अक्षयमहोदयेन कृतम्। समापनकार्यक्रमे ताराचन्द्रः, भोला, हंसः, सोनू, अंशिका, ज्योतिः, जिज्ञासा च इत्यादयः जनाः उपस्थिताः आसन्।

